

DEMOGRAFIA I ECONOMIA

Reptes per al desenvolupament econòmic als Balcans occidentals

Milica Uvalić

Construcció del projecte "Belgrade Waterfront", una iniciativa de desenvolupament i renovació urbana liderada pel govern de Sèrbia amb l'objectiu de canviar el paisatge i l'economia de la ciutat de Belgrad. Fotografia: Mitar Mitrovic

Quins són els reptes vinculats al desenvolupament econòmic dels sis països dels Balcans occidentals en les últimes tres dècades? [1] Actualment, els acadèmics i els experts de les organitzacions internacionals són cada cop més conscients que els Balcans occidentals encara no s'han desenvolupat prou, ja que al llarg dels anys només han convergit marginalment cap als nivells mitjans de renda de la Unió Europea. Tot i això, encara no hi ha prou coneixement per entendre les causes d'aquesta tendència i hi ha descords sobre les solucions futures.

Aquest article pretén oferir una visió general i interpretar totes aquestes qüestions a través de l'anàlisi dels principals obstacles per al desenvolupament econòmic dels Balcans occidentals des d'una perspectiva a llarg termini. El text examina els problemes estructurals més importants als quals s'han enfrontat els països dels Balcans occidentals durant les últimes dècades, i també explora les perspectives d'una major integració de la regió a la Unió Europea abans d'extreure unes conclusions finals.

Els Balcans occidentals: desenvolupament econòmic a llarg termini

La desintegració de la República Federal Socialista de Iugoslàvia (RFSI o RFS de Iugoslàvia) el juny del 1991 va tenir una gran repercussió en el desenvolupament econòmic dels estats successors. La ruptura de la federació va donar lloc a la creació de cinc estats independents: Bòsnia i Hercegovina, Croàcia, la República Federal de Iugoslàvia (formada per Sèrbia, amb les seves dues regions autònomes, Kosovo i Voivodina, i també per Montenegro), Macedònia i Eslovènia. En aquest període, dos països s'han adherit a la Unió Europea —Eslovènia el 2004 i Croàcia el 2013—, mentre que la resta continuen a la cua per formar-ne part. La República Federal de Iugoslàvia (RF de Iugoslàvia) es va tornar a desintegrar després del referèndum de Montenegro i la seva posterior separació de Sèrbia l'any 2006, i la declaració unilateral d'independència de Kosovo el febrer del 2008. [2] En conseqüència, els Balcans occidentals consten avui de sis països: Albània, Bòsnia i Hercegovina, Kosovo, Macedònia del Nord, Montenegro i Sèrbia. [3]

La desintegració de Iugoslàvia va anar acompanyada d'un seguit de fets polítics disruptius. La regió va patir cinc conflictes militars: a Eslovènia (1991), Croàcia (1990-1991), Bòsnia i Hercegovina (1992-1995), República Federal de Iugoslàvia/Kosovo (1998-1999) i Macedònia (2001). Durant la dècada de 1990, la majoria dels països dels Balcans occidentals van aplicar polítiques de construcció de l'estat impulsades per objectius nacionalistes i orientades cap a l'interior del país. La República Federal de Iugoslàvia va rebre greus sancions de les Nacions Unides i de la Unió Europea per la seva implicació en la guerra de Bòsnia i Hercegovina (1992-1996) i la seva política a Kosovo (1997-1998), que van culminar amb onze setmanes de bombardejos de l'Organització del Tractat de l'Atlàntic Nord (OTAN) durant la primera meitat de l'any 1999.

La inestabilitat política dels anys noranta va tenir conseqüències profundes i duradores per a les reformes econòmiques relacionades amb la transició, el desenvolupament econòmic i la integració dels Balcans occidentals a la UE. Encara que la transició a la democràcia i a l'economia de mercat van començar abans de la disgregació de la Iugoslàvia federal —les primeres eleccions multipartidistes van tenir lloc a totes les repúbliques iugoslaves al llarg del 1990 i el govern federal va llançar un paquet de reformes econòmiques radicals el desembre del 1989—, aquestes reformes es van interrompre. La desintegració de la federació iugoslava va donar lloc a la fragmentació regional i a la pèrdua d'un mercat interior protegit, la unió monetària i altres avantatges d'una entitat econòmica superior. Els estats successors de Iugoslàvia van perdre, gairebé de la nit al dia, les excel·lents condicions de partida de què disposava la República Federal Socialista de Iugoslàvia per dur a terme la transició, incloent-hi el llegat de diverses dècades de reformes orientades al mercat, unes relacions internacionals privilegiades amb Occident i unes excel·lents relacions amb la Comunitat Econòmica Europea.

La desintegració de la federació iugoslava va donar lloc a la

fragmentació regional i a la pèrdua d'un mercat interior protegit, la unió monetària i altres avantatges d'una entitat econòmica superior

Els resultats econòmics dels Balcans occidentals durant els anys noranta van ser molt mediocres. [4] Tots els països van experimentar una forta caiguda del PIB en el període 1991-1994, més severa que en la majoria dels països de l'Europa central i oriental, i les recessions es van repetir també durant la segona meitat dels anys noranta. Tots els països, tret d'Albània, van patir episodis d'hiperinflació, en particular la República Federal de Iugoslàvia, que va registrar una taxa d'inflació de 15 dígits a principis del 1993 (en aquell moment, la segona inflació més alta de la història econòmica). [5] Les insòlites condicions econòmiques van tenir profundes conseqüències socioeconòmiques: una caiguda contínua del nivell de vida i la generalització de la pobresa, la desigualtat i la diferenciació social. L'aïllament internacional de gran part de la regió durant gairebé tota la dècada de 1990 arran de les sancions de l'ONU va estimular el comerç il·legal, el creixement de l'economia submergida, la corrupció i la delinqüència.

Les condicions generals no van començar a millorar fins al 2000-2001, en part gràcies a l'establiment de règims més democràtics en dos països clau, Croàcia i Sèrbia. Aquests canvis polítics van facilitar un gir fonamental en les estratègies internacionals envers la regió dels Balcans occidentals. El juny del 1999, un cop finalitzat el conflicte de Kosovo, es va posar en marxa una nova estratègia integral (i internacional) de la Unió Europea per als Balcans occidentals, coneguda com a Procés d'estabilització i associació (PEA), que s'analitzarà amb més detall a continuació. Amb l'estabilització política de la regió, els països dels Balcans occidentals també van experimentar millores substancials dels resultats econòmics i avenços en les reformes econòmiques relacionades amb la transició.

A partir del 2001 es va produir una ràpida recuperació econòmica, amb una taxa mitjana de creixement del PIB superior al 5% en tota la regió. L'estabilització macroeconòmica es va assolir en tots els països, ja que la inflació també es va reduir a xifres d'un dígit en països que anteriorment havien tingut una inflació molt alta, com la República Federal de Iugoslàvia. La disminució del risc polític i la millora de les perspectives econòmiques van estimular l'arribada d'inversió estrangera directa (IED), atreta per les noves onades de privatitzacions d'empreses i bancs. La liberalització del comerç va garantir un millor accés als mercats europeus i va facilitar la integració econòmica gradual dels Balcans occidentals a l'economia de la Unió Europea. També es van aplicar nombroses reformes econòmiques vinculades amb la transició, com la liberalització de preus, el comerç, les finances i les divises, les reformes bancàries i les privatitzacions en tota l'economia. L'any 2010, el sector privat ja aportava entre el 60 i el 75% del PIB dels països dels Balcans occidentals.

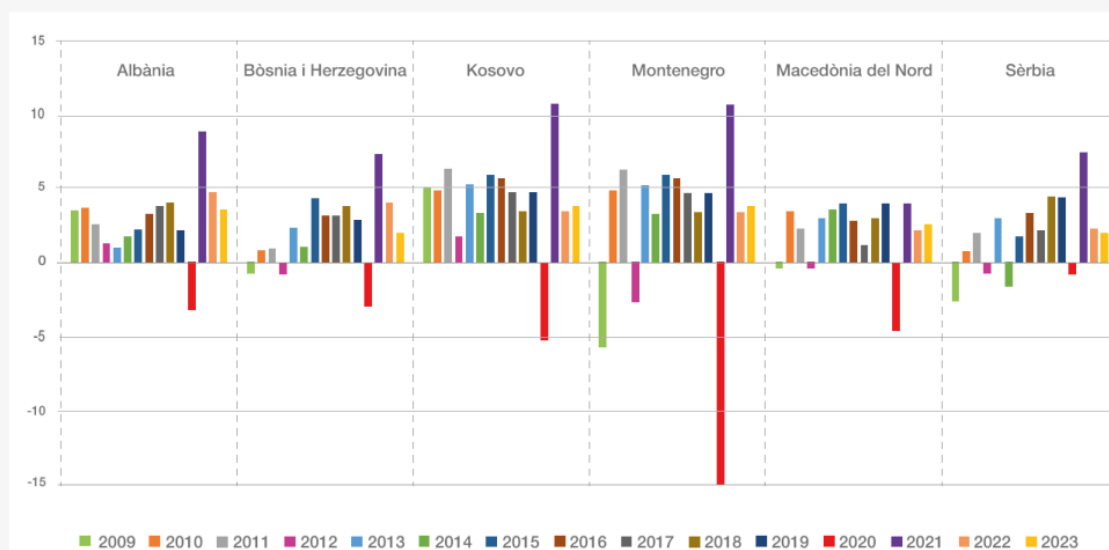

Quatre treballadors transporten a mà un gran panell de vidre pels carrers de Belgrad, Sèrbia, el 24 d'agost de 2018. Fotografia: Mitar Mitrovic

Aquestes tendències positives de recuperació econòmica es van veure interrompudes per la crisi financera i econòmica mundial. En l'últim trimestre del 2008, les economies dels Balcans occidentals van quedar greument afectades per dos impactes externs. El sector financer va experimentar una forta reducció de totes les vies d'entrada de capital estranger, inclosos els préstecs bancaris transfronterers, la inversió estrangera directa, les remeses dels treballadors i l'activitat dels donants, mentre que el sector de l'economia real es va veure afectat per la reducció de la demanda de les exportacions en els mercats de la UE. La integració econòmica gradual dels països dels Balcans occidentals ha sostingut la seva recuperació econòmica des del 2001, però també ha augmentat la vulnerabilitat de les seves economies a les turbulències externes.

El 2009, els països dels Balcans occidentals van registrar unes taxes de creixement del PIB molt baixes (Albània i Kosovo) o negatives (Bòsnia i Hercegovina, Montenegro, Macedònia del Nord i Sèrbia), tal com es pot veure al gràfic 1. Durant el període 2009-2023, Bòsnia i Hercegovina, Montenegro i Macedònia del Nord han tingut tres anys de creixement negatiu del PIB, mentre que Sèrbia n'ha patit quatre. Els retrocessos en la recuperació del creixement es van veure influïts per múltiples crisis a la UE, com la crisi financera i econòmica mundial (2007-2009), la crisi de la zona euro (2011-2012) i la pandèmia de la COVID-19 (2020). Tot i que la majoria dels països van registrar un creixement molt fort del PIB l'any 2021, les taxes de creixement posteriors han estat en general més modestes.

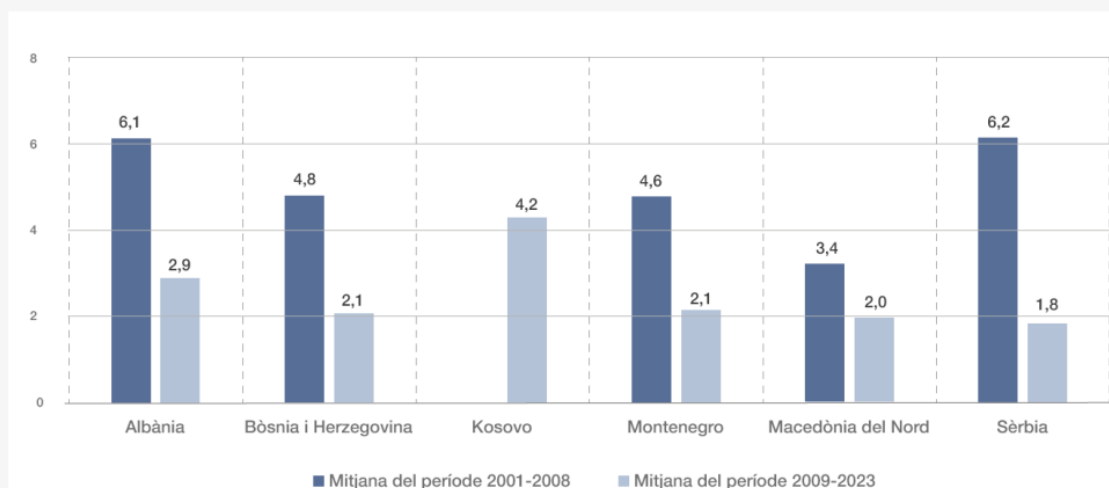
Gràfic 1. Taxes de creixement del PIB real (en %) durant el període 2009–2023

Font: elaboració pròpia a partir d'estadístiques del Fons Monetari Internacional (FMI).

Per tant, després de l'any 2009 es va produir un alentiment notable del desenvolupament econòmic als Balcans occidentals. La comparació de les taxes de creixement del PIB abans i després de la crisi econòmica mundial indiquen que la majoria dels països van tenir unes taxes de creixement entre dues i tres vegades inferiors en el període 2009-2013 que durant el període 2001-2008 (vegeu el gràfic 2).

Gràfic 2. Taxes mitjanes de creixement del PIB real abans i després de la crisi econòmica mundial de 2008 (%)

Font: elaboració pròpia a partir d'estadístiques del Fons Monetari Internacional (FMI).

Aquestes tendències expliquen per què el nivell actual de desenvolupament econòmic dels

països dels Balcans occidentals és relativament baix. El 2002, el PIB per càpita en comparació amb la mitjana dels vint-i-set països de la Unió Europea (UE27) en estàndards de poder adquisitiu oscil·lava entre el 34% a Albània i el 50% a Montenegro. El país més pobre és Kosovo, del qual l'Eurostat no disposa d'estadístiques acurades, però el Banc Mundial estima que el seu PIB per càpita se situa en el 28% de la mitjana de la UE27. En els últims deu anys, la convergència dels països dels Balcans occidentals cap als nivells mitjans de renda de la Unió Europea ha estat molt limitada, un problema que destaquen molts estudis recents.

Principals problemes estructurals de les economies dels Balcans occidentals

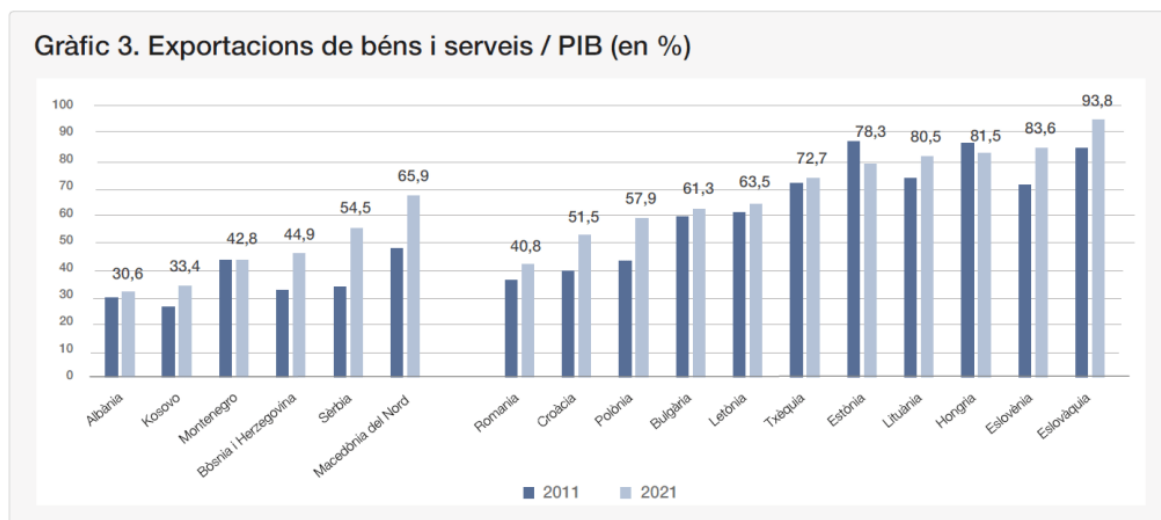
La crisi financera i econòmica mundial va treure a la llum un seguit de problemes estructurals de les economies dels Balcans occidentals que s'havien anat acumulant durant diverses dècades. L'acceleració de les reformes econòmiques vinculades amb la transició des de l'any 2000 no ha estat suficient per alleujar molts dels problemes que van sorgir durant la dècada anterior. A principis dels anys 2000, els Balcans occidentals no van començar a aplicar reformes econòmiques des de zero, sinó que van intentar reeixir malgrat la càrrega pesada d'institucions febles heretades dels anys noranta, devastades per les guerres, la delinqüència, la corrupció, el contraban, les activitats informals i l'absència d'estat de dret. Els governs van donar prioritat a la liberalització econòmica, l'estabilització macroeconòmica i la privatització, i van desatendre moltes reformes institucionals importants que eren necessàries per augmentar l'eficàcia de les institucions governamentals i no governamentals.

La crisi financera i econòmica mundial del 2008 va treure a la llum un seguit de problemes estructurals de les economies dels Balcans occidentals que s'havien anat acumulant durant diverses dècades

L'èmfasi en les reformes i les polítiques liberals orientades al mercat no va comportar un desenvolupament econòmic més permanent. El fort creixement econòmic posterior al 2001 es va nodrir de les entrades de capital estranger, que van tenir un paper important com a complement del baix nivell d'estalvi i inversió nacionals. Tot i això, arran dels primers efectes de la crisi econòmica mundial, les fonts de capital estranger es van reduir dràsticament i van empènyer la regió a l'estancament. Es van fer evidents una sèrie de problemes estructurals, com els forts desequilibris dels comptes externs, els ajustaments lents dels mercats laborals, els canvis estructurals ràpids i les característiques específiques de la inversió estrangera directa.

En primer lloc, els Balcans occidentals han experimentat un gran desequilibri en els comptes externs. La liberalització del comerç després de l'any 2001 va facilitar un augment ràpid del comerç exterior, però les exportacions han estat en general molt inferiors a les

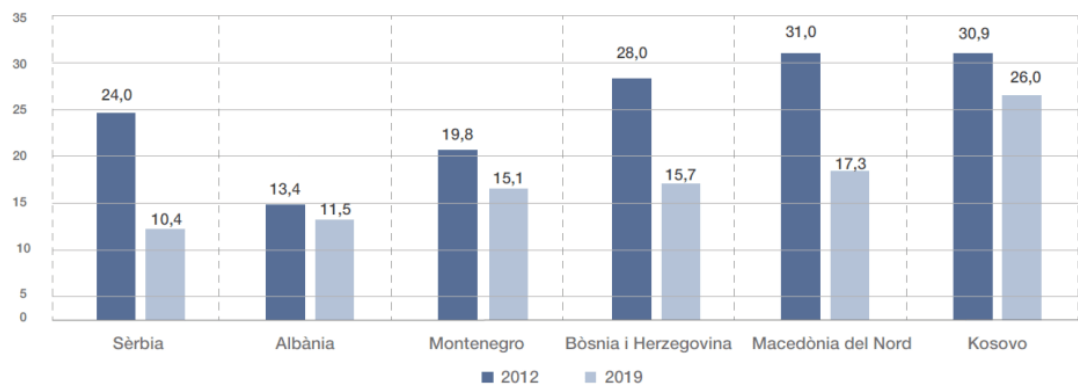
importacions, la qual cosa ha provocat un augment dels dèficits comercials i dels dèficits de la balança per compte corrent. Tot i que, en l'última dècada, la majoria dels països han augmentat les exportacions en els mercats internacionals, l'any 2021 les ràtios exportacions/PIB eren encara relativament baixes en comparació amb la majoria dels països d'Europa central i oriental (vegeu el gràfic 3), fet que suggereix una baixa competitivitat dels seus productes en els mercats internacionals.

Font: elaboració pròpia a partir dels indicadors del Banc Mundial.

En segon lloc, els mercats laborals dels Balcans occidentals s'han caracteritzat per uns ajustaments molt lents. Els països de la regió van ser testimonis del fenomen del creixement sense ocupació a principis de la dècada de 2000, quan les altes taxes de creixement no van ser suficients per crear nous llocs de treball per a les persones que no tenien feina. Hi ha hagut problemes persistents d'atur molt elevat, sobretot juvenil i de llarga durada, i taxes baixes d'ocupació, la qual cosa ha donat lloc a una economia informal molt estesa. La manca d'oportunitats laborals ha provocat una fugida de cervells contínua, ja que molt joves i experts han abandonat els seus països d'origen, i un malbaratament de bons professionals, ja que els graduats sovint no troben una feina adequada a la seva professió. Tot i que la majoria dels indicadors del mercat laboral han millorat una mica en el període 2011-2019, les taxes d'atur a Kosovo, Bòsnia i Hercegovina i Macedònia del Nord continuen sent extremament altes (vegeu el gràfic 4).

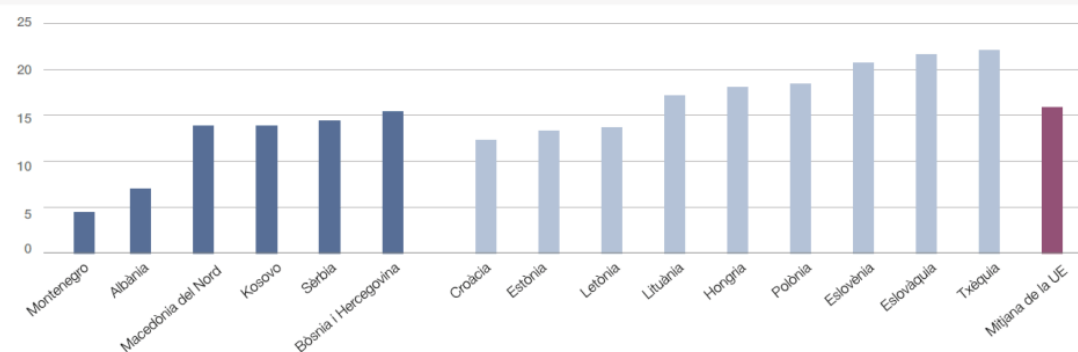
Gràfic 4. Taxes d'atur als països dels Balcans occidentals

Font: elaboració pròpia a partir d'estadístiques de l'Organització Internacional del Treball (OIT).

En tercer lloc, les economies dels Balcans occidentals han experimentat canvis estructurals molt ràpids, principalment a causa de la desindustrialització contínua. L'economia de Sèrbia va patir un procés extrem de desindustrialització durant la dècada de 1990, i la seva indústria només es va recuperar marginalment després del 2001, de manera que el 2008 la producció industrial arribava tan sols al 51% del nivell registrat l'any 1990. [6] En els altres països també s'han produït processos similars de desindustrialització. [7] Avui, els països dels Balcans occidentals estan més desindustrialitzats que els vint-i-set països de la UE, on el sector manufacturer aporta de mitjana el 15% del valor afegit, i encara més en comparació amb els nous estats membres de la Unió Europea, en els quals la indústria manufacturera conserva un paper important (vegeu el gràfic 5).

Gràfic 5. Valor afegit del sector manufacturer (% del PIB), 2022

Font: elaboració pròpia a partir dels indicadors de desenvolupament del Banc Mundial.

En quart lloc, la inversió estrangera directa (IED) ha tingut característiques específiques als Balcans occidentals. [8] Els inversors estrangers no van arribar als Balcans occidentals fins a principis de la dècada de 2000, un cop estabilitzada la situació política i quan moltes indústries havien estat destruïdes per la guerra, la desinversió o les privatitzacions fallides. Així doncs, els inversors estrangers han invertit sobretot en els sectors de serveis més

rendibles —comerç minorista i majorista, banca, telecomunicacions i sector immobiliari— i no en la indústria manufacturera. Fins al 2010, la major part de la inversió estrangera directa es va destinar al sector de serveis, oscil·lant entre el 51% del volum total de la IED a Macedònia fins al 73% a Sèrbia. [9] Aquestes característiques expliquen l'impacte limitat de la inversió estrangera directa en la reestructuració i la modernització de molts sectors industrials i en el procés més accelerat de desindustrialització dels Balcans occidentals en comparació amb Europa central i oriental.

Un estudi de la inversió estrangera directa en cinc països dels Balcans occidentals ha demostrat que aquesta inversió no ha tingut efectes indirectes positius en les indústries manufactureres. [10] Una de les raons de la manca d'efectes positius de la IED en tota l'economia són els escassos vincles entre les empreses nacionals i les companyies d'inversors estrangers, que sovint continuen depenent de les importacions dels seus països d'origen. [11] Malgrat els nombrosos incentius governamentals per atraure inversors estrangers, no serà fàcil superar els obstacles que encara impedeixen una inversió estrangera directa més elevada i de més qualitat; obstacles derivats de la petita dimensió de les economies dels països dels Balcans occidentals, la fragmentació, la manca d'economies d'escala i la falta d'infraestructures adequades.

Un migrant es renta i es refugia en un magatzem abandonat darrere de l'estació de tren més propera a les obres de construcció del projecte "Belgrade Waterfront" a Belgrad, Sèrbia, l'hivern de 2016. Fotografia: Mitar Mitrovic

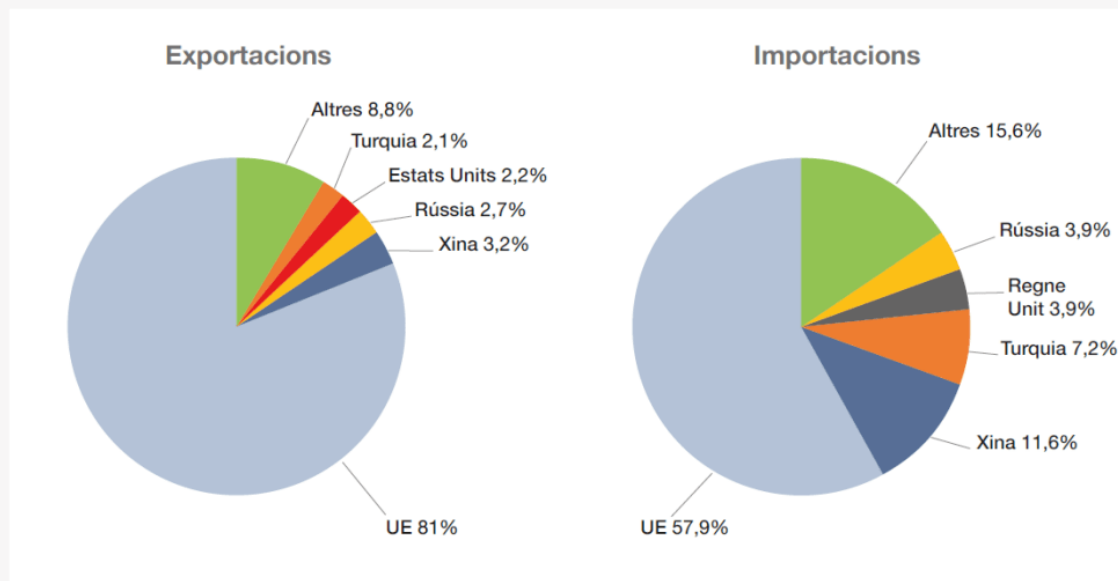
Integració dels Balcans occidentals a la Unió Europea

La desintegració de la República Federal Socialista de Iugoslàvia també va retardar la integració de la majoria dels estats successors a la Unió Europea. Durant la dècada de 1990, les polítiques de la UE cap a aquests països van ser vacil·lants, condicionades directament pels esdeveniments polítics dramàtics que s'estaven produint. Malgrat algunes mesures de suport selectives i *ad hoc*, Eslovènia va ser l'únic país inclòs en els programes de la UE que donaven suport a la transició i la integració d'Europa central i oriental a la Unió Europea.

No va ser fins al final del conflicte de Kosovo, el juny del 1999, quan la UE va adoptar una estratègia global i a llarg termini per als Balcans occidentals [el Procés d'estabilització i associació (PEA)] amb l'objectiu de donar suport a l'estabilització política, la reconstrucció econòmica i la integració de la regió a la UE. Les mesures de la Unió Europea inclouen la liberalització del comerç; l'ajuda financera a través del Programa d'assistència comunitària per a la reconstrucció, el desenvolupament i l'estabilització (CARDS, per la sigla en anglès), adoptat el 2000 i substituït el 2007 per l'Instrument d'ajuda de preadhesió (IAP); l'harmonització jurídica gradual mitjançant l'adopció de lleis ajustades a l'*acquis* comunitari i l'establiment de relacions contractuals mitjançant la signatura d'acords d'estabilització i associació subscrits entre la UE i tots els països dels Balcans occidentals durant els setze anys del període 2001-2015. El Procés d'estabilització i associació també va oferir als països dels Balcans occidentals, per primer cop, la perspectiva d'adhesió a la UE, confirmada a la Cimera Unió Europea-Balcans occidentals que va tenir lloc a Tessalònica l'any 2003.

El Procés d'estabilització i associació ha facilitat enormement la integració econòmica dels Balcans occidentals a l'economia de la Unió Europea. La UE s'ha convertit en el seu principal soci comercial: l'any 2021 va representar el 81% de les exportacions dels Balcans occidentals i el 58% de les seves importacions (vegeu el gràfic 6). Dins de la UE, la major part del comerç es duu a terme amb Alemanya i Itàlia. Els inversors estrangers també provenen majoritàriament de la UE: el 2021, més del 60% del total de la inversió estrangera directa als Balcans occidentals era, de mitjana, d'estats membres de la UE. Gràcies al procés de privatització del sector bancari, entre el 65% i el 90% dels actius bancaris dels Balcans occidentals són propietat de bancs estrangers, principalment de la UE. L'euro ja s'utilitza a Kosovo i Montenegro (on es va adoptar per raons polítiques), mentre que les monedes nacionals dels altres països estan vinculades oficialment o extraoficialment a l'euro. Hi ha un alt grau d'"euroització" a la regió, ja que els estalvis de les empreses i els particulars són sobretot en euros.

Gràfic 6. Exportacions i importacions de béns dels Balcans occidentals, per soci comercial, 2021

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Eurostat.

Els països que no pertanyen a la Unió Europea també han augmentat la presència econòmica als Balcans occidentals en els últims anys, però el seu paper continua sent marginal en comparació amb la UE. El principal actor no comunitari a la regió és la Xina, que ha augmentat les inversions a la regió fins a convertir-se en el segon inversor més important a Sèrbia i Montenegro després de la UE. Tot i això, la Xina és un soci comercial molt minoritari als Balcans occidentals, ja que només representa el 3,2% de les exportacions i menys del 12% de les importacions (2021). Tots els països dels Balcans occidentals tenen un dèficit comercial amb la Xina, ja que el comerç està molt desequilibrat.

Malgrat la integració econòmica creixent dels Balcans occidentals dins de la UE, la integració política ha estat molt lenta. Després de vint-i-cinc anys de Procés d'estabilització i associació, només Croàcia ha pogut adherir-se a la UE. Ni tan sols les expectatives optimistes d'integració econòmica amb la UE de principis de la dècada de 2000 s'han acabat de materialitzar. Als Balcans occidentals, la culpa dels resultats econòmics adversos se sol atribuir a la dependència econòmica de la UE, més que a factors interns, com la ineficàcia de les polítiques governamentals o problemes econòmics estructurals. [12]

L'any 2021, la UE va representar el 81% de les exportacions i el 58% de les importacions de la regió. El principal repte econòmic actual dels països dels Balcans occidentals és assolir un creixement econòmic més ràpid i convergir cap als nivells de vida de la Unió Europea

Hi ha moltes raons que expliquen la lentitud de l'adhesió dels Balcans occidentals a la Unió Europea, però en general estan relacionades amb problemes polítics més que econòmics. La UE ha aplicat una condicionalitat política estricta als països de la regió, i els ha imposat procediments, metodologies i condicions d'adhesió complicades: a més de complir els "criteris de Copenhaguen", han de posar en marxa una cooperació regional amb altres països de la zona i han de respectar tots els tractats internacionals, incloent-hi la cooperació amb el Tribunal Penal Internacional per a l'antiga Iugoslàvia. Per la part dels Balcans occidentals, els països de la regió s'han enfrontat a crisis polítiques freqüents, retrocessos en els processos de reforma i una tendència cap a règims totalitaris. Les relacions encara no resoltes entre Sèrbia i Kosovo també han retardat en gran manera el procés d'adhesió a la UE, [13] malgrat les pressions internacionals per arribar a solucions acceptables per a tots dos països durant els últims deu anys.

Conclusions

El principal repte econòmic al qual s'enfronten actualment els països dels Balcans occidentals és assolir un creixement econòmic més ràpid i convergir cap als nivells de vida de la UE. Atesa la forta dependència en l'economia de la UE, algunes qüestions s'escapen al control directe dels governs dels Balcans occidentals, però es podrien fer moltes més coses si s'apliquessin polítiques econòmiques més adequades. En particular, seria desitjable una política industrial més diversa i favorable al creixement: estimular la inversió, no només estrangera sinó també nacional; conscienciar sobre la importància del capital humà (educació, despesa en R+D i innovació); influir en l'estructura sectorial de la inversió estrangera directa per canalitzar les inversions cap a sectors de més valor afegit; facilitar la creació de xarxes locals entre empreses estrangeres i nacionals i, finalment, posar en marxa la doble transició digital i ecològica.

Els països dels Balcans occidentals també necessiten institucions governamentals més eficients per fer complir les lleis, recaptar impostos, lluitar contra la corrupció, aplicar procediments de contractació pública transparents i augmentar l'eficiència de l'Administració pública. Sense una millor governança, els esforços per accelerar el desenvolupament econòmic no donaran els resultats desitjats.

REFERÈNCIES I NOTES

- 1 — Tot i que Croàcia també formava part dels Balcans occidentals, no s'inclou en l'anàlisi d'aquest article perquè va passar a formar part de la Unió Europea el 2013.
- 2 — Tot i això, la independència de Kosovo encara no ha estat reconeguda oficialment per part de cinc estats membres de la UE (Xipre, Grècia, Romania, Eslovàquia i Espanya), ni pel 45% dels membres de l'ONU (incloses Rússia, la Xina i l'Índia).
- 3 — La Comissió Europea va utilitzar per primer cop el terme "Balcans occidentals" el 1996 per referir-se a tots els estats successors de l'antiga Iugoslàvia (tret d'Eslovènia, considerada part d'Europa central i oriental). Albània es va afegir al grup l'any 1997, després de les crisis polítiques i econòmiques que van tenir lloc arran del frau electoral i el desastre de les estafes piramidals.

- 4 — Uvalić, M. (2012). "Transition in Southeast Europe: Understanding Economic Development and Institutional Change". A: G. Roland (ed.), *Economies in Transition: The Long-Run View*. Palgrave Macmillan, p. 364-399.
- 5 — Uvalić, M. (2010). *Serbia's Transition: Towards a Better Future*. Palgrave Macmillan.
- 6 — Uvalić, M. (2010). *Serbia's Transition: Towards a Better Future*. Palgrave Macmillan, p. 202.
- 7 — Damiani, M; Uvalić, M. (2018). "Structural Change in the European Union and Its Periphery: Current Challenges for the Western Balkans". *Southeastern Europe*, vol. 42, núm. 2, p. 145-176.
- 8 — Estrin, S.; Uvalić, M. (2014). "FDI into transition economies: Are the Balkans different?". *The Economics of Transition*, vol. 22 (2), p. 281-312.
- 9 — Estrin, S.; Uvalić, M. (2016). "Foreign Direct Investment in the Western Balkans: What role has it played during transition?". *Comparative Economic Studies*, agost de 2016, p. 1-29.
- 10 — Estrin, S.; Uvalić, M. (2016). "Foreign Direct Investment in the Western Balkans: What role has it played during transition?". *Comparative Economic Studies*, agost de 2016, p. 1-29.
- 11 — Bartlett, W.; Krasniqi, B.; Ahmetbasić, J. (2019). "Attracting FDI to the Western Balkans: Special economic zones and smart specialisation strategies". *Croatian Economic Survey*, desembre de 2019.
- 12 — Uvalić, M. (ed.) (2023). *Integrating the Western Balkans into the European Union. Overcoming Mutual Misperceptions*. Cham, Springer.
- 13 — Bonomi, M.; Uvalić, M. (2019). "Serbia and the European Union". *Oxford Research Encyclopedia, Politics*.

Milica Uvalić

Milica Uvalić és professora visitant del Centre Robert Schuman de l'Institut Universitari Europeu de Florència. Va ser professora d'Economia a la Universitat de Perugia (Itàlia) del 1992 al 2023. Anteriorment, havia sigut integrant del Comitè de les Nacions Unides per a Polítiques de Desenvolupament, investigadora de polítiques públiques al Centre Wilson de Washington DC, i ministra adjunta del primer govern post-Milošević de la República Federal de Iugoslàvia (2001). Entre els seus interessos de recerca destaquen els processos econòmics i polítics a l'Europa central i oriental, sobretot als Balcans occidentals, l'economia participativa i els estudis econòmics comparatius. Ha publicat nombrosos treballs sobre diversos temes, en particular el desenvolupament, la privatització, el comerç, la inversió estrangera directa, els mercats de treball, l'ensenyament superior, les polítiques industrials i la integració dels països dels Balcans occidentals a la UE. El seu llibre més recent és *Integrating the Western Balkans into the EU -Overcoming Mutual Misperceptions* (2023, Palgrave Macmillan).